

ներուն)։ Արեւմտեայց նման հայերէնն ալ տարբերքի մ'անուան սեռական հոլովը կը գործածէ, որով *ossido di potassa* կը լինի քրոնոսկ կայսոյ (ուղղ. կալի = *kali*, *potassa*) ; *protossido*, *biossido*, *triossido*, և այլն, և այլն, կը զարձուին համապատասխան յատկանշանց մասնակներով նախ, մի, երկ, եռ, և այլն. իսկ այլիս և կան կը ներկայացընեն — *oso* և — *ico*, զոր օրինակ *ferroso* — երկաթային, *ferrico* — երկաթական։

«Տարբարանական կոչմանց կազմութեան կերպը ցուցնելու համար բառական կը համարիմ մինչև հիմա մէջ բերածներս, մեծ ցածր հայազգի տարրագիտաց համար կարևոր է. բայց այսպիսի միայն ըսեմ որ ուսման գործարանաւոր մասին մէջ գիտաբուծիւնը կ'անեն, — *ina* կը վերածուի — իտ վերջաւորութեան, որով կը ձեւանան *chimina* — քիմիկին, *morfeina* — մորֆին, *narcotina* — քնորին, և այլն. քիմիկին այնպէս շինուած է ինչպէս մեր մէջ, մորֆին գողցուած է յունարէն բառերէն, քնորին թարգմանութիւն է եւրոպական կոչման, որովհետեւ քնորին (ուսկից կը ծագի քնորին) կը նշանակէ *letargo*.

«Իսկ — *ale* (*acetale*, և այլն) վերջացած բառերը կը փոխուին զուտ հայերէն — ան անցին, զոր օրինակ *clorale* — քլորան, և այլն. ինչպէս մեր՝ այսպէս և Հայոց մէջ խժաձայն կը հնչեն վերջաւորութիւնքն *benzone* — կնզրուկոն (կնզրուկ — *benzoine*), և նորա եղբայրակիցները։ Օտարաձայն կ'ենրեւին անխեղ և անխոյ, ֆենոլ, և այլն։ Հայ ականջը կը հանդարտի՝ երբ սեփական լեզուով կը լսէ հնչուած ջրածին — *idrogeno* և քրոնոսին — *ossigeno* բառերը։

«Իսկ Բնչ կերպարանք առած են արգեօք հայերենի մէջ *monophenylazotetramethyldiamidobenzidine*, և սորա ընկերակիցներն։ — Այս հսկաները վախ կ'ազդեն նաեւ քաղաքիտ անձանց, և այնքան աւելի՝ որչափ որ իրենց մէջ կը բովանդակեն բազմազոր ծննդական ոգիներ, մինչև հարկ պիտի լինի քիչ աստիճան տպագրական էջերը լայնցընել և երկընցընել, որպէս զի այս կարգի բաներէն մէկ բանին հանգիստ կերպով կարե-

նան ընկողմանիւ։ Հ. Քաղաքին բնաւ ուշադրութիւն չի դարձընէր այս տեսակ անուանց, որոնք վայրենի լինելով՝ ոչ իշխող ունին իրենց վրայ և ոչ օրէնք, և կրնան հետեւաբար ինքնակոչ գնալ Հայաստան, և կամ գոցէ թուականով մը (թուական գրութեամբ տարբարանական անուանց) դռն լինին, նման պահողիկ մէջ իջեւանող օտարականաց։

Հմուտ լեզուագէտն իւր այս խօսքերը և բովանդակ ճառախօսութիւնը կ'աւարտէ գովեստիւր Հ. Մ. Քաղաքնոյ տարրաբանական անգլանկոլորաբան շատ յաջող կազմութեան համար, յիշեցընելով նաեւ որ շատ պատշաճ կերպով՝ քան զինքն հնադրյաններէն գործածուած քիմիական արտաեւտ, քիմիա, գործոքիւն, քիմիականութիւն, բնաշնորհ, քիւն, տարրաշնորհութիւն, անճիշդ բառերը մէկդի թողլով, տարբեաց գիտութիւնը լաւագոյն մկրտեմ է տարրաբանութիւն անուամբ, թէպէտ և ինքն տարրաբանութիւն բառը ճշգրտոյն թարգման կը համարի մտաց գաղափարին։

ԲԱՆԱՍԵՐ

ՈԹՈՆ ԲԻԶՄԱՐԲ

Ծն. 1815, Ապրիլ 1. — մ. 1898, Յուլիս 30

ԳԵՐՄԱՆԱՅԻ ՀԱՌԱՏԱՐԻՄ ԵԱՌԱՅ

ԿԱՅՍԵՐ

ԳՈՒԼԻԷԼՍ ԱՌԱՋՆՈՅ

1815 — 1898

Հսկայ

ԳԱՂԱԳԱԳԵՏ

օժտուած բարեբաւտիկ կեանքով.

Բարձր

մարմնով, մտքով, իշխանութեամբ

արհամարհեց ժողովրդականութիւնն .

Յաղթանակ

մտքի, կամաց եւ ուժոյ

ընդդէմ իրաւանց եւ արդարութեան

պսակաւորեալ

արիւնազանգ դափնիներով

Ե Ն Ե Ա Լ

ի խաբէական աւուր

ի աղաղ գիւղի մէջ

խաղաղ ժամանակի, տան եւ տէրութեան

« Հրատարակեց * »

« երեք արիւնարբու պատերազմներ »

« զոհեց »

« հազարաւոր ծովորդ, եղբարք, քոյրեր և հարսեր »

« եւ այս ամէն բանէն »

« չզգաց ընաւ ուրախութիւն »

« այլ կրեց »

« տիպարութիւններ, վշտեր, աշխատութիւններ »

* Ձակերտի մէջ զրուածներն են ինքնին ի իշխանութեան խօսքերը՝ զրուցատուութեան մի ժամանակ :

1830—1850

Ա Շ Ա Կ Ե Ր Տ

Փօստովնգայի, Բեռլինի, Գրայֆսուալդի

համալսարանաց

գրգռիչ բնաւորութեամբ

խրոխտ եւ ժպիւրի ընդդէմ ուսուցչաց .

Մղեց

երեսուն եւ երկու մենամարտներ

ուսումնակցաց դէմ .

Սիրեց եւ իւր հետ շրջեցուց շներ .

Դատապարտուած

ապաշխարեց քանի մ'օր

բանտի մէջ

Ս Ե Ր Ո Ւ Ն Դ

սլաւական ազնուազարմ հարուստ

կոմսերու տոհմի .

Պսակաւորեալ

Յ Օ Ր Է Ն Ս Գ Ի Տ Ո Ի Թ Ե Ա Ն

մէկդի թողով

ծեռք զարկաւ զէնքի

գրուեցաւ

Թեմեւազէն հետեւակ վաշտի

Ջ Ի Ն Ո Ւ Ո Ր

1851—1870

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

սիրեց եւ փառաւորեց մեծապէս

իւր հայրենիքը Գերմանիան .

Ատեց եւ նուաստացուց սաստկապէս

իւր նախանձորդէն Աւստրիան .

ԴԵՍՊԱՆ

ի ՊԵՏՐՐՈՒՐԻ ԳԻ Ի ՊԱՐԻՋ

կշռեց մտօք երկու մեծ ժողովուրդներ

ԳԱՀԵՐԷՑ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՅ ԺՈՂՈՎՈՅՆ

զինուորանոց դարձուց ամբողջ Բրուսիան

կազմեց

մնայուն եւ հզօր բանակներ .

Օգտուեցաւ իւր նախանձորդէն զօրութենէն

ԴԱՆԻՄԱՐՔԱՅԻ ԴԷՄ

Որսը բաժնետնով

խլեց երկու գաւառներ

իբրեւ մասն առիւծին .

ԴԱՇՆԱԿԵԾԵՑ ԶԻՏԱԼԻԱ

երկու սուրերու մէջ

մահացու վիրաւորեց զԱւստրիա

Ի ՍԱԴՈՎԱ

Վտարեց զմահ գիրմամակամ դաշնակցութենէն

լուծեց հին կայսրութիւն մը

նորը վերակազմելու համար .

Բարձրացաւ

գահերէց դաշնակցաց խորհրդարանին

հնչեց պատմութեան մէջ

համբաւն ու կոչումն

« ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԴԻԻԱՆԱԴՊՐԻՆ »

1870—1871

ԳՐԳՈՒՅՑ

յատելութիւն եւ ի պատերազմն

խարդախ հնարիւք եւ սուս հեռագրաւ

երկու խաղաղ ազգեր .

Անձամբ առաջնորդեց ի բանակին

ոչընչացուց դրացի մը

իւր տունը կանգնելու համար .

Անգուժ, անխիղճ, անտեղի տալի

զինուածի եւ զօրաւորի հետ

կոտորեց նաեւ անգէնն ու տկարը .

Մի միակ դրօշի ներքեւ

ԳԵՐԾԱՆԱԿԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ

հաւաքեց, ամրապնդեց, ծուլեց

քառասուն միլիոն ժողովրդեան

հասարակաց հայրենիքը

Ի ՎԷՐՍԱՅԼ

իւր սիրելի վեհապետին ծայրագոյն փառաց

ծայրագոյն յաղթանակ կանգնեց

1872—1878

Անսահման պատիւք

խանդավառ անվերջ կեցցէներ

փառաշուք տիտղոսներ

ծաղկունք եւ թիֆաղք

ընեղկեցին իւր կորովը .

Ուժոյ ծայրն հասած դարձեալ մրցեցաւ

աքսորեց կրօնաւորներ

հալածեց եւ բանտեց եպիսկոպոսներ

սորհամարինց իւր կենաց դէմ անյաջող դաւեր

կռուեցաւ ոգւոյն բոլոր զօրութեամբ

ընկերավարչաց դէմ

չկրցաւ յաղթել ոչ առաջնոց եւ ոչ վերջնոց

1878—1890

ԲԵՌԼԻՆԻ

ՎԵՀԱԺՈՂՈՎՆ ՄԷՋ

հիմն դրաւ եռապետ դաշնակցութեան

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ—ԱՆՍՏՐԻՈՅ—ՌՏԱԼԻՈՅ

ազատ մնալու

գաղղիական փոխադարձ վրիժառութենէն

Տեսաւ զժկամակ բայց անխուով

հակադարձ դաշնակցութիւն երկուց պետութեանց

ԳԱՂՂԻՈՅ ԵՒ ՌՈՍԻՈՅ

1890—1898

ԻԻՐ ԱՍՏՂԸ

խոնարհեցաւ

կորսնցուց իւր փայլը

աւփոփեց յետին նշոյլներն

շքեղ միայնաբանի մը մէջ .

ԱՆՔԱՄՄ՝ԱԼՂՂՈՒՄՈՒՄԵՆ

ՈՒԹԱՆԱՄԵՆ ԶԱԿԱՅՆ

որ քարասիրտ հեգնութեամբ

կոպտաբար մախատեց և լացուց թշուառներ

որոց արտասուքը

մարդասիրութեան թաշկինակով

կը սրբէր

ԳԼԱԴՍՏՈՆ

Կանգնեցաւ

ԻԻՐ ԴԱՄԲԱՐԱՆՆ

անցեալ եւ ապագայ պատմութեան

սպիմանագլուխը

լեառն Գաբիզին

գերմանական ժողովրդեան

ՕՐՀՆՈՒԹԵՆԹ .

լեառն Գեքաղ

հեծեծամուռնչ մարդկութեան

ԱՆԻՄԻԹ
